

Oktawiusz Marcin Lamorski OFM

Uniwersytet Śląski
Wydział Teologiczny

LITURGIA ZAKONNA POMOCA W ROZWOJU WIARY I ROZEZNANIU POWOŁANIA DLA MŁODZIEŻY

WPROWADZENIE

Papież Franciszek w liście do młodzieży, w którym zapowiedział synod biskupów nt. *Młodzież, wiara i rozeznanie powołania* napisał m.in.: „Chciałbym [...] przypomnieć wam słowa, które Jezus powiedział kiedyś do uczniów, którzy Go zapytali: «Rabbi [...], gdzie mieszkasz?». On odpowiedział: «Chodźcie, a zobaczycie» (J 1,38–39). Także na was Jezus kieruje swój wzrok i zaprasza, abyście do Niego przyszli. Drodzy młodzi, czy napotkaliście to spojrzenie? Czy usłyszeliście ten głos? Czy poczuliście ten bodziec, aby wyruszyć w drogę? Jestem pewien, że chociaż hałas i ogłuszenie zdają się panować w świecie, to wezwanie nadal rozbrzmiewa w waszej duszy, aby ją otworzyć na pełną radość”¹.

XV Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, zaplanowane na październik 2018 r., staje się wyzwaniem dla Kościoła. Zadanie to polegać będzie m.in. na odpowiedzi na pytania, jakie zadawali sobie już ojcowie Soboru Watykańskiego II: jak współczesnemu (młodemu) człowiekowi ułatwić spotkanie z Bogiem?

¹ *List Ojca Świętego Franciszka do młodzieży z okazji prezentacji dokumentu przygotowawczego XV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2017/documents/papa-francesco_20170113_lettera-giovani-doc-sinodo.html, <http://episkopat.pl/tekst-listu-ojca-swietego-franciszka-do-mlodych-przed-synodem/> [dostęp: 9.05.2018].

Nie będą to pytania nowe. Będzie to więc kontynuacja drogi podjętej przed ponad pięćdziesięciu laty. Synodalne wezwanie papieża Franciszka wiąże się z myślą jego poprzedników, nade wszystko papieża ostatniego soboru: Jana XXIII i Pawła VI. Jan Paweł II w modlitwie skierowanej do św. Franciszka, wygłoszonej w Asyżu 5 listopada 1978 r., kilka dni po wyborze na papieża, powiedział: „Pomóż nam, św. Franciszku, przybliżyć Chrystusa Kościołowi i współczesnemu światu”.

Jak podaje B. Giemza, kardynał Gualtiero Bassetti, podkreślając ogromną wagę synodu biskupów na temat młodzieży, zauważył „dramatyczny paradoks naszych czasów: bulwersującą powierzchowność, z jaką mówi się o młodzieży. Potwierdzając to, wskazał na cały świat reklamy i mody, w których dominuje kult młodości, oraz na retorykę dominującą w polityce, w której powtarza się slogany, że «przyszłość należy do młodzieży» lub że «powinniśmy myśleć o przyszłości naszych dzieci»². W rzeczywistości, jak podkreśla przewodniczący Episkopatu Włoch, dalekie jest to od faktycznych problemów młodego pokolenia.

Czas synodu to czas szukania przez cały Kościół, a więc i przez wspólnoty zakonne, sposobów dotarcia do młodzieży, aby duszpasterstwo Kościoła było blisko młodych i było podejmowane w mocy Jezusa Chrystusa. Chodzi o takie zasoby mądrości, którymi dysponuje Kościół³. Waga refleksji Kościoła nad Kościołem dla młodych wzrasta, gdy analizujemy statystyki, z których wszędzie jasno wynika, że Kościół traci młodych⁴.

I. POTRZEBA LITURGICZNEGO ŚWIADECTWA

Ponieważ jednym z adresatów dokumentu presynodalnego są zgromadzenia zakonne, należy więc spojrzeć na bogactwo życia konsekrowanego w kontekście duszpasterskiej troski wobec młodych. Pragnienie papieża Franciszka, aby umożliwić młodym spotkanie Jezusowego wzroku, staje się też ewangelizacyjnym zadaniem dla świata zakonnego w Polsce. Bogactwo duchowego życia zakonnego, w wielości jego charyzmatów i posług, w niniejszej pracy będzie zawężone do liturgii zakonnej, która zgodnie z zaproszeniem Pana: „Chodźcie, a zobaczycie” (J 1,38–39) może stać się miejscem spotkania młodych, którzy pragną pogłębić swą wiarę i rozeznac powołanie.

Cechą, która niezmiennie charakteryzuje młodego człowieka, jest pragnienie radości, szczęścia, a także ciekawość, zadawanie pytań i szukanie na nie odpowiedzi. Najczęściej chodzi o sens wiary i rozeznanie drogi na przyszłość. Młodzież czyni to niczym bogaty młodzieniec, pytający: „Nauczycielu dobry, co mam

² B. Giemza, *W drodze ku synodowi biskupów o młodzieży*, w: „Studia Pastoralne” 13(2017), s. 15–16.

³ Tamże.

⁴ T. Jaklewicz, *Franciszek do młodych: „Zależy mi na was”*, „Gość Niedzielny” 3(2017), s. 4–5.

robić, aby osiągnąć życie wieczne?” (Mk 10,17). Rolą Kościoła jest zadbać o to, aby pytający wiedział, kogo pytać; aby odpowiadającym „dobrym nauczycielem” był zawsze Jezus. Potrzeba więc, aby młodzież szukająca dróg pogłębienia swej wiary i rozeznania swego powołania odnalazła Dobrego Pasterza, prawdziwie zatroskanego o los swych owiec, broniącego ich w niebezpieczeństwach, nadającego sens ich życiu przez oddanie za nie swojego życia (por. J 10,11). W dokumencie przygotowawczym na synod biskupów na temat młodzieży zauważamy w związku z tym jasne zadanie: „Potrzebne są osoby będące punktami odniesienia: najpierw rodzice, później duszpasterze, osoby konsekrowane, nauczyciele i inni wychowawcy. Osoby te muszą posiadać autorytet, jasną tożsamość ludzką, solidną przynależność kościelną, widoczną jakość duchową, żywą pasję wychowawczą i głęboką zdolność rozeznawania. Odpowiedzialność zaś spoczywa na całej wspólnocie wierzących”⁵.

1. Spojrzenie zakonów żeńskich

Zauważając, że w Polsce w ostatnim czasie popularne stały się akcje typu: „drzwi otwarte” i różnorakie instytucje są dostępne poza normalnym harmonogramem działalności dzięki organizowaniu np. nocy muzeów, teatrów, kin, Kościół ze swą misją głoszenia Dobrej Nowiny czerpie z nich inspirację. „Noce konfesjonałów”, „dni otwarte seminariów” oraz wiele innych cennych inicjatyw organizowanych w nurcie dzieł nowej ewangelizacji zdają się wpisywać w znaki czasu XXI wieku. Znamionami współczesności są bowiem m.in. ciągły pośpiech oraz związany z nim brak czasu poświęcanego na rzeczy ważne: rodzinę, najbliższych, odpoczynek, a przede wszystkim budowanie relacji z Bogiem.

Zauważyły to przełożone żeńskich zgromadzeń zakonnych zebrane 12 kwietnia 2018 r. na 137. Zebraniu Plenarnym w Warszawie. W kontekście zbliżającego się synodu poświęconego młodym, a także nieustannej troski o nowe powołania zakonne, przełożone stwierdziły, że potrzeba dziś „duszpasterstwa wieczornego”. Młodzież, która szuka, wciąż pyta. Bardzo często znajduje czas dopiero wieczorem, kiedy kończą się obowiązkowe zajęcia. Nie można im wówczas ograniczać czasu. Potrzeba więc, jak zauważyły siostry, „matczynej umiejętności słuchania”, „kochającego serca w przebywaniu z nimi” oraz „prawdziwego świadectwa”⁶. Potrzeba takowych zmian nie jest opcją, ale wymogiem współczesnych czasów⁷.

O wychodzenie ku młodzieży zaapelował również biskup Jacek Kiciński CMF, przewodniczący Komisji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń

⁵ <http://gosc.pl/doc/3651197.Synod-Biskupow-o-mlodziezy-jest-Dokument-Przygotowawczy/2> [dostęp: 9.05.2018].

⁶ KAI, *Siostry zakonne o młodzieży: pora na „duszpasterstwo wieczorne”*, <http://www.zyciezakonne.pl/wiadomosci/kraj/siostry-zakonne-o-mlodziezy-pora-na-duszpasterstwo-wieczorne-75959/> [dostęp: 7.05.2018].

⁷ Tamże.

Życia Apostolskiego Konferencji Episkopatu Polski. „Musimy [...] pokonywać nasze ludzkie myślenie, nasze ludzkie przyzwyczajenie, zmieniać nasze projekty apostolskie. Musimy odejść od duszpasterstwa na zaproszenie” – mówił do wyższych przełożonych żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce. Biskup, wywodzący się ze Zgromadzenia Misjonarzy Synów Niepokalanego Serca Błogosławionej Maryi Dziewicy (klaretyni), stwierdził przy tym: „Gdyby Jezus szedł na zaproszenie, prawdopodobnie nigdy by nie wyszedł z domu”⁸.

Słowa te, choć ich zasadność nie ulega wątpliwości, padają jednak na grunt zakonnej – czasem wciąż jeszcze skostniałej – rzeczywistości, która w historii Kościoła utkana została na zasadach klauzury zakonnej, niedostępności osób życia konsekrowanego, innych tajemnic, których źródłem są reguły zakonne, a także niezrozumiałych dla wiernych sformułowań, jak np. infirmeria, kapitularz, konwent, oratorium, refektarz, wirydarz, gwardian, przeor czy profesja⁹. Lęk przed wyrwaniem do góry nogami odwiecznych reguł zakonnych przez akcje apostolskie i powołaniowe nie jest potrzebny, uspokaja papież Benedykt XVI, który w słowie do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej powiedział: „Osoba konsekrowana żyje w swoich czasach, ale jej serce wybiega poza czas i zaabsorbowanemu często przez sprawy świata człowiekowi daje świadectwo, że jego prawdziwym przeznaczeniem jest sam Bóg”¹⁰.

W łączności z natchnionym przez Ducha Świętego działaniem papieża Franciszka, zwołującym synod poświęcony młodzieży, osoby życia konsekrowanego powinny, otwierając się na młode pokolenie, powiedzieć: „Chodźcie, a zobaczycie!” (por. J 1,38–39). Dokument przygotowujący synod biskupów na temat młodzieży, mówiąc o narzędziach działań duszpasterskich ukierunkowanych na młodzież, wymienia m.in.: „sposoby wyrazu właściwe młodym, wychowanie, modlitwę, ciszę, kontemplację”¹¹. Pomostem rozciągniętym pomiędzy światem młodych, pragnących szukać sensu swej wiary i odpowiedzi na dylemat rozeznania powołania życiowego, a klasztorami, gdzie owe narzędzia są istotą życia, może stać się liturgia sprawowana w klasztorach żeńskich i męskich.

Doświadczenie pokazuje – jak mówił św. Jan Paweł II – że często przykład osób zakonnych przyczynia się w sposób decydujący do ukierunkowania młodej osobowości, która dzięki ich wierności, konsekwencji i radości może odkryć konkretny ideał życia. Odnosi się to w sposób szczególny do wspólnot zakonnych, które mogą przyciągnąć młodych tylko przez zbiorowe świadectwo autentycznej konsekracji, przeżywanej w radości i wypływającej z osobistego oddania się

⁸ Tamże.

⁹ Zob. E. Paclawski, *Mały alfabet franciszkański*, Tychy 2009.

¹⁰ Benedykt XVI, *Kościół i świat potrzebują waszego świadectwa, Słowo do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej, 10 grudnia 2005 roku*, „L'Osservatore Romano” 3(2006), s. 35–36.

¹¹ <http://gosc.pl/doc/3651197.Synod-Biskupow-o-młodziezy-jest-Dokument-Przygotowawczy/2> [dostęp: 9.05.2018].

Chrystusowi i braciom¹². Życie wspólnoty zakonnej najpełniej ujawnia się podczas wspólnie sprawowanej liturgii. Ponieważ nie zawsze, ze względu na przepisy regulujące klauzurę zakonną, możliwe jest uczestnictwo w niej osób świeckich, w dalszych rozważaniach skupimy się również na liturgii związanej z obrzędami profesji. Są one zazwyczaj sprawowane przy udziale wiernych, stąd też stanowią doskonałe narzędzie ewangelizacji i wspólnotowego świadectwa członków Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

2. Spojrzenie zakonów męskich

Znaczeniu ewangelizacyjnej roli liturgii we wspólnotach osób konsekrowanych poświęcone zostało m.in. jedno z zebrań plenarnych Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce. Uczestniczyli w nim generałowie, prowincjałowie, opaci, inspektorzy, wizytatorzy i kustosze stojący na czele licznych jednostek zakonnych. Podkreślili, że liturgia ma istotne znaczenie dla odnowy duchowej wspólnoty zakonnej, a „wszędzie tam, gdzie podejmuje się wysiłek, gdzie dba się o liturgię, gdzie bracia angażują się w nią, w jej przygotowanie, tam rozwija się, wręcz kwitnie duszpasterstwo, a życie klasztorne staje się radośniejsze, daje zakonnikom więcej powodów do zadowolenia”¹³. Kiedy rozważamy możliwość otwarcia serc i dotarcia do młodego pokolenia przez liturgię zakonną, warto w tym miejscu przywołać świadectwo jednego z zakonów na Zachodzie. W ciągu ostatnich kilku lat podwoiła się liczba cystersów w Austrii, a takiego przyrostu liczby nowych zakonników nie było tam od czasów średniowiecza. Wszystko to za sprawą pięknie przeżywanej liturgii w chorale gregoriańskim i życia według norm Soboru Watykańskiego II, przywiązania do papieża i Urzędu Nauczycielskiego Kościoła¹⁴. Nie da się ukryć, że ten przykład aktualizuje sens duszpasterstwa liturgicznego wśród młodego pokolenia. Przełożeni męskich zakonów i zgromadzeń stwierdzili również, że kapłani zakonni powinni zaniechać używania słów: „odprawiać”, „odmawiać” i zastąpić je słowem: „celebrować”. Młodzież chce naśladować świadków wiary, a tych powinno być widać przede wszystkim w czasie sprawowania Eucharystii i sakramentów. Aby nie były to tylko zmiany słowne, zauważono potrzebę formacji liturgicznej na różnych etapach życia zakonnego. Zdaniem członków Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce „niejednokrotnie brakuje teologii i duchowości liturgii, a wrogami liturgii są zarówno formalizm, jak i radosna twórczość”¹⁵.

¹² Jan Paweł II, *Budzenie powołań do życia konsekrowanego. Katecheza podczas audiencji generalnej, 19 października 1994 roku*, „L'Osservatore Romano” 12(1994), s. 44–45.

¹³ T. Grabowski, <https://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,3328,znaczenie-liturgii-we-wspolnocie-zakonnej.html> [dostęp: 9.05.2018].

¹⁴ A. Danilewicz, tamże.

¹⁵ Tamże.

Dokument przygotowujący synod o młodych wśród środków duszpasterstwa zwraca uwagę na język duszpasterstwa, wychowanie, ciszę, kontemplację i modlitwę. Podkreśla przy tym, że między językiem kościelnym a językiem młodzieży powstaje coraz większy dystans, który trudno pokonać. Święty Franciszek z Asyżu już w XIII w. praktykował głoszenie Słowa przez świadectwo życia. Do swego świętego patrona nawiązał papież Franciszek, który w słowie do młodzieży zgromadzonej przed bazyliką Matki Bożej Anielskiej w Asyżu powiedział: „Święty Franciszek sprawił, że wzrosła wiara, odnowił Kościół; a jednocześnie odnowił społeczeństwo, uczynił je bardziej braterskim, ale też dzięki Ewangelii, dzięki świadectwu. Czy wiecie, co powiedział Franciszek pewnego razu swoim braciom? «Zawsze głoscie Ewangelię, a gdyby okazało się to konieczne, także słowami!». Jak to? Czy można głosić Ewangelię bez słów? Tak! Za pomocą świadectwa! Najpierw jest świadectwo, a potem słowa!”¹⁶.

Młody uczestnik liturgii winien poczuć, że otulony słowami, gestami i znakami liturgicznymi znajduje się w jedynej w swoim rodzaju i niepowtarzalnej przestrzeni, w której urzeczywistnia się i objawia Kościół jako kapłański Lud Boży, jako wspólnota o nadprzyrodzonych znamionach (*koinonia*)¹⁷. Ponieważ Kościół jest wspólnotą, w której występuje hierarchicznie i harmonijnie ułożony podział zadań oraz charyzmatów, w taki też sposób powinien objawiać się podczas liturgii. Wspólnota zgromadzona na sprawowaniu liturgii powinna się dać czytelnie rozpoznać jako wspólnota eklezjalna. Stąd nieodzowna staje się troska o pełną manifestację Kościoła w trakcie sprawowania liturgii¹⁸. Angażowanie w nią wiernych świeckich, a szczególnie ludzi młodych, jasno koresponduje z pełnią Bożego zaangażowania, jakie spotykamy w liturgii. Młodzi zaangażowani w liturgię swym przykładem pociągają innych do tego samego.

3. Wspólna troska o wychowywanie i otwieranie się na młodych

Kardynał Joseph Ratzinger w artykule pt. *Czterdzieści lat Konstytucji o liturgii świętej. Retrospekcja i perspektywy*, stwierdził, że do zrozumienia liturgii należy dochodzić przez właściwą formację. Nasze uczestnictwo w niej wymaga transcendentnej świadomości: przed Kim stajemy. Zaś prostota sprawowanych obrzędów powinna objawiać to, co istotne, i ma wynikać z prostoty nieskończonego Boga¹⁹. Nasz Pan zaprasza nas w piękny świat liturgii. W *ars celebrandi* zostaje nam ukazana relacja pomiędzy Bogiem, który oddaje się człowiekowi, a człowie-

¹⁶ https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/asyz_mlodziuz_04102013.html [dostęp: 10.05.2018].

¹⁷ Por. A. Żądło, *Liturgia szczytem i źródłem dla duszpasterskich i życiowych przedsięwzięć*, w: *Wychowanie do liturgii i przez liturgię*, red. tenże, Katowice 2012, s. 127.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ H. Sobeczko, *Główne założenia reformy liturgicznej według Konstytucji o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, w: *Blaski i cienie reformy liturgicznej*, red. S. Araszczuk, Wrocław 2014, s. 34–39.

kiem, który staje w pełnej dyspozycyjności wobec Boga. Syn, będąc odbiciem Ojca, objawia w liturgii Jego piękno na sposób misteryjny, a człowiek tę duchową tajemnicę wyraża w zewnętrznych formach (*ars celebrandi*), aby w sposób jak najdoskonalszy to Piękno oddać. P. De Clerck stwierdził, że „piękno liturgii odbija się na twarzach jej uczestników”²⁰.

Wspomniane wcześniej inicjatywy tzw. „drzwi otwartych” organizowane są często przez duszpasterstwa powołaniowe zgromadzeń zakonnych. Okazją do takich projektów ewangelizacyjnych jest na przykład Światowy Dzień Życia Konsekrowanego, obchodzony 2 lutego. Otwarte drzwi klauzury zakonnej są sposobnością do zwiedzenia miejsc, gdzie na co dzień żyją, pracują, modlą się i odpoczywają osoby życia konsekrowanego. Nie wszędzie, rzecz jasna, można wejść. Przepisy o klauzurze zakonnej jasno określają, że ze względu na styl życia, potrzebę odosobnienia i zagwarantowania skupienia zakonnikom wymaga się, aby określone części domu zakonnego nie były dostępne dla wszystkich ludzi (KPK 667)²¹. Akcje takie są również okazją do poznania życia zakonnego i skorzystania z dłuższej rozmowy. Duszpasterze odpowiedzialni za powołania w zakonach kierują jednak do młodych zaproszenia na dłuższy pobyt w klasztorach. Do takich inicjatyw należą rozliczne dni skupienia, rekolekcje, weekendy powołaniowe czy wakacyjne wyjazdy rekolekcyjne poza klasztor w towarzystwie osób życia zakonnego. Tłem do takiej formy duszpasterstwa młodzieży są słowa wypowiedziane w 1991 r. przez papieża Jana Pawła II, a skierowane do zakonników i zakonnice zgromadzonych w katedrze kieleckiej: „Wielu ludzi w Polsce tęskni za głębszym życiem modlitwy. Gdzie, jeśli nie w klasztorach, mają oni znaleźć nauczycieli modlitwy i kierowników duchowych? Życzę ponadto polskim zakonnikom i zakonnicom, aby zastanawiali się nad sposobem odnowienia tej tradycyjnej klasztornej gościnności, która polegała na otwieraniu furty przed ludźmi poszukującymi duchowej odnowy i pogłębienia”²².

Dokument przygotowujący synod biskupów dotyczący młodzieży, mówiąc o miejscach działań duszpasterskich wobec młodego pokolenia, wymienia: „życie codzienne, zajęcia dla młodych, Światowe Dni Młodzieży, wydarzenia diecezjalne, parafie, oratoria, uniwersytety, szkoły katolickie, wolontariat, działalność społeczną, ośrodki duchowości, doświadczenia misyjne, pielgrzymki, pobożność ludową, a także «świat cyfrowy», który otwiera nowe możliwości, ale też przynosi nowe zagrożenia”²³. Świat życia konsekrowanego ma więc gotową ofertę, która wpisze się w synodalny zamysł.

²⁰ P. De Clerck, *Zrozumieć liturgię*, Kielce 1997, s. 129; cyt. za: J. Nowak, *Podmiotowość komunikatywności w ars celebrandi*, w: *Ars celebrandi. Materiały z sympozjum liturgicznego w UKSW (29 kwietnia 2003)*, Katowice 2003, s. 62.

²¹ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 483–485.

²² https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/13kielce_03061991.html [dostęp: 9.05.2018].

²³ <http://gosc.pl/doc/3651197.Synod-Biskupow-o-mlodziezy-jest-Dokument-Przygotowawczy/2> [dostęp: 9.05.2018].

II. DZIELENIE SIĘ BOGACTWEM

1. Bogactwo milczenia i ciszy w klasztorach²⁴

Współczesny młody człowiek żyje pod ogromną presją aktywności – czytania, słuchania, dzwonienia, działania. Coraz większym problemem staje się pragnienie zatrzymania, żeby po prostu być, bez żadnych dodatkowych impulsów z zewnątrz. Stymulacja cywilizacyjna jest tak ogromna, że w chwili, kiedy na przykład człowiekowi zabrakłoby takich bodźców, jak m.in. telefon komórkowy czy internet, to dla wielu – jak mówi jeden z benedyktynów – byłby to koniec świata²⁵. Sam papież Franciszek wyraził zaniepokojenie związane z obecnością młodych w świecie wirtualnym. Opowiadając o spotkaniach z młodymi, żalił się, że rzadko podają mu ręce na powitanie, ponieważ mają je zajęte przez telefon, którym chcą zrobić *selfie*.

Pragnieniu znalezienia ciszy wyszły naprzeciw niektóre zgromadzenia zakonne, np. kameduli czy benedyktyni, proponując osobom świeckim na kilka dni „ciszę w klasztorze”. Czas ten pozwala wyłączyć się z aktywności, pobyć w ciszy, odpocząć, pomedytować. Jak jednak zauważa wspomniany zakonnik, to nie decybele za oknem, ale własne myśli najbardziej przeszkadzają milczeć. Człowiek skupia się na tym, o czym myśli, a nie na tym, co czuje. Stąd też zatrzymuje się na powierzchni, nie schodzi w głąb siebie, nie ma kontaktu z sercem²⁶. Rośnie więc „popyt” na ciszę, która sprzyja skupieniu, słuchaniu Boga, medytacji. Bóg przemawia do człowieka w ciszy. Młodym i zagonionym marzy się Eliaszkowy „szmer łagodnego powiewu”, w którym biblijny prorok usłyszał Pana (por. 1Krl 19,11–13). Papież Benedykt XVI, niczym „dobry Boży marketingowiec”, podpowiada mieszkańcom klasztorów, jakie bogactwo mają do zaoferowania współczesnej młodzieży: „Cisza i piękno miejsca, w którym żyje wspólnota zakonna – piękno proste i surowe – stanowią jakby odzwierciedlenie duchowej harmonii, do której osiągnięcia dąży ta wspólnota. Świat jest pełen tych oaz ducha – niektóre są bardzo stare, szczególnie w Europie, inne niedawno powstałe, jeszcze inne odnowione przez nowe wspólnoty. Patrząc na rzeczywistość z perspektywy duchowej, te ośrodki duchowości są «podporą» świata!”²⁷.

Apostolstwo „Bożych stref ciszy”, oferta skorzystania z tego deficytowego „towaru” – to ewangelizowanie na miarę współczesności²⁸. Oprócz ciszy kościoła

²⁴ O rozróżnieniu między ciszą a milczeniem w liturgii: W. Misztal, *Cisza i milczenie: aktualność propozycji chrześcijańskiej*, „Analecta Cracoviensia” 45 (2013), s. 185–203.

²⁵ R. Bielecki, M. Nawara, *Cisza to nie unikanie hałasu. To uczenie się bycia z sobą*, <https://dominikanie.pl/2017/08/cisza-to-ni-unikanie-halasu-to-uczenie-sie-bycia-z-soba/> [dostęp: 12.05.2018].

²⁶ Tamże.

²⁷ *Cisza i piękno stworzenia pomagają usłyszeć głos Boga* (10.08.2011), <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?s=opoka&id=38815> [dostęp: 10.12.2015], cyt. za: J. Adamkiewicz, *J. Ratzingera/Benedykta XVI teologia piękna. Założenia, treści, perspektywy*, Katowice 2017.

²⁸ Por. E. Klima, *Dźwięki i cisza jako składowe przestrzeni sacrum*, w: *Dźwięki w krajobrazie jako przedmiot badań interdyscyplinarnych. Prace komisji krajobrazu kulturowego PTG*, Instytut

klasztornego, wciąż otwartego, jak postuluje II Synod Archidiecezji Katowickiej²⁹, zakonnicy wezwani są do przestrzegania ciszy w liturgii. Nie jest ona czasem zmarnowanym, pustym, bezsensownym, lecz jest ciszą twórczą, wypełnioną. Wyraża wewnętrzne skupienie i osobiste zaangażowanie w akcję liturgiczną. Jest swego rodzaju adoracją. Ten rodzaj milczenia odsłania szczególnie postawy wpływające z bogactwa chrześcijańskiego życia wewnętrznego³⁰. Zachowanie ciszy³¹ bądź jej nerwowe unikanie odsłania wewnątrz przewodniczącego liturgii.

Celebrowana cisza zaraża uczestników, a jej brak nie jest w żaden sposób ewangelizacyjnym, pociągającym świadectwem. Skoro liturgia jest szczytem życia chrześcijańskiego (KL 10), to milczenie w liturgii, zwłaszcza tam, gdzie sprawowana jest ona przez zakonników, „synów ciszy” (z racji ich sposobu życia), staje się przede wszystkim intensyfikacją uczestnictwa w świętych obrzędach³², a w kontekście wspomnianych wyżej trudności z oderwaniem od hałasu i działania – szczytem zaangażowania w liturgię. Dziś wciąż jeszcze często spotykanym napisem w klasztorach jest *silentium*. To nie tylko tradycyjna forma życia zakonników i zakonnice, ale i narzędzie do ewangelizacji³³. Odwieczna zasada życia zakonnego znajduje swoje odbicie w słowach kard. Roberta Sarah, prefekta Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: „«Pierwszym językiem Boga jest cisza». Komentując tę piękną, bogatą myśl świętego Jana od Krzyża, Thomas Keating, w swojej pracy *Zaproszenie do miłości*, pisze: «Wszystko inne jest nieudolnym tłumaczeniem. Aby zrozumieć ten język, musimy nauczyć się milczeć i spocząć w Bogu»³⁴.

2. Bogactwo chórowej liturgii godzin

W historii Kościoła jest tak, że tam, gdzie cisza przeplata się z melodią, powstaje chorał, dzięki któremu liturgia zdobywa swój unikatowy blask, a wierni, z ochotą

Nauk o Ziemi UMCS, Lublin 2008.

²⁹ *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016, s. 226.

³⁰ T. Styczewski, *Znaczenie milczenia w liturgii*, „Warszawskie Studia Teologiczne” XVI(2003), s. 176.

³¹ Milczenie jest komplementarne do słowa i w teologii posoborowej zajmuje równorzędne miejsce obok takich elementów liturgii, jak aklamacje, odpowiedzi, psalmy, antyfony, pieśni oraz czynności i gesty. Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* [dalej: KL], 30; *Sacra Congregatio Rituum, Instructio de Musica in Sacra Liturgia Musicam Sacram* (5.03.1967), 17, w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, Warszawa 1968, z. 3, s. 116–117.

³² Tamże, s. 179.

³³ Benedykt XVI, *Milczenie i słowo drogą ewangelizacji. Orędzie na XLVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2012 r.*, https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20120124_46th-world-communications-day.html [dostęp: 12.05.2018].

³⁴ *Wywiad z ks. Robertem kardynałem Sarah o sile ciszy*, <http://sanctus.pl/index.php?grupa=66&podgrupa=607&doc=552> [dostęp: 12.05.2018].

i oddaniem gromadzący się w świątyniach klasztornych, doświadczają czegoś bliskiego poczuciu zatrzymania się czasu. W świecie powszechnego pośpiechu, napięcia, krzyku i hałasu śpiew chorału gregoriańskiego stanowi znak sprzeciwu i jawi się jako coś, co nieustannie napełnia serca Bożą obecnością i daje uczucie wytechnienia. Polskie wspólnoty zakonne, posługując się językiem narodowym, choćby nie celebrowały liturgii godzin, korzystając z melodii gregoriańskich, to przez sam fakt wspólnotowej modlitwy dzierżą ogromne bogactwo ewangelizacyjne. Istotne jest nade wszystko bogactwo modlitwy wspólnej, która sama w sobie ma szczególną wartość, bo przecież Chrystus powiedział: „Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20). Ponieważ liturgia godzin – jak podaje *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin* [dalej: OWLG] – podobnie jak inne czynności liturgiczne, nie jest czynnością prywatną, lecz działaniem całego Kościoła, domaga się ona wspólnotowej celebracji (OWLG 20). *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r. [dalej: CIC] wiązał życie zakonne z obowiązkiem „przynależności do chóru” (por. CIC 413 §2; 610 §2). Obowiązek chóru (*chori obligatio*) to obowiązek odmawiania codziennie w kaplicy (chórze) domu zakonnego liturgii godzin. Motywem tej praktyki, oprócz celebrowania wspólnoty, stał się z czasem również obowiązek sprawiedliwości wynikający z otrzymanej fundacji klasztoru³⁵. Jak wspomina o. Bar w *Poradniku kanonicznego prawa zakonnego*: „Chór był tak złączony z zakonami, że zrezygnowanie z modlitwy chórowej w zakonie jezuitów (XVI w.) stanowiło niemałą nowość, na którą zgodzono się z wielką trudnością”³⁶.

Uprzywilejowanym miejscem sprawowania liturgii godzin we wspólnotach zakonnych jest więc tzw. chór. Jest to kaplica zakonna lub właśnie chór kościoła czy publicznej kaplicy, oddzielony od wiernych. Możliwość usłyszenia „pieśni chwały” przez nawiedzających kościół lub kaplicę zakonną jest nie do przecenienia jeśli chodzi o umocnienie czy pogłębienie ich wiary. Nieraz pieśni te mogą wzbudzić w kimś myśl o wstąpieniu w stan życia konsekrowanego czy też zachęcić do podjęcia odważnych kroków w tym kierunku. Tam, gdzie jest to możliwe, główne godziny powinny być wspólnie odprawiane w kościele (OWLG 21). W duchu troski o nowe powołania, a także w celu pogłębiania wiary i rozeznawania powołania młodych chrześcijan, czynienie okazji do słuchania bądź włączenia się we wspólną celebrację powinno być dla osób zakonnych ewangelizacyjnym nakazem.

3. Bogactwo wspólnoty zakonnej na Eucharystii

Papież Franciszek, zwracając się do młodych, mówi, że mimo hałasu, trudu dzisiejszego świata, wciąż jest możliwe, aby dusza podjęła decyzję drogi zakończonej spotkaniem Pana i doświadczyła wynikającej z niej radości³⁷. Apostołowie

³⁵ Por. J. R. Bar, *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1986, s. 13–15.

³⁶ Por. tamże.

³⁷ *List Ojca Świętego Franciszka do młodzieży...*

wędrujący do Emaus, utrudzeni drogą, a tym bardziej świadomością utraty swego Mistrza, stają się figurą dzisiejszej młodzieży. Bezcelowość i bezsens drogi zmienia się w radość, gdy rozpoznają Go przy łamaniu chleba (Łk 24,30–31). Nie tylko podczas Świątowych Dni Młodzieży i rekolekcji oazowych młodzież odkrywa Pana w znakach i słowach. Jak mówi wydany dla nich katechizm *Youcat*: „W Eucharystii [...] wpadamy prosto w Jego objęcia. Gdy Go do siebie dopuszczamy, podczas Mszy Świętej nas poucza, karmi, przemienia, uzdrawia i jednoczy się z nami”³⁸. Mając tę świadomość, na ile to możliwe, zgodnie z zakonnymi przepisami, należy troszczyć się, aby przy stole Słowa i Eucharystii obok wspólnoty zakonnej mogli gromadzić się wierni świeccy, w tym ludzie młodzi.

Pośród różnych form sprawowania Eucharystii przez zakonników szczególnym narzędziem ewangelizacji jest msza św. konwentualna (konwencka). Nazywana jest w dostępnych źródłach – za *Ogólnym Wprowadzeniem do Mszału Rzymskiego* [dalej: OWMR] – mszą św. wspólnotową bądź mszą św. zgromadzenia (OWMR 114). Poszczególni członkowie wspólnoty pełnią w niej funkcje liturgiczne stosownie do uprawnień wynikających ze święceń lub powierzonych im posług.

Przepisy liturgiczne zachęcają, aby wszyscy kapłani zakonni, którzy z racji duszpasterskich nie są zobowiązani do indywidualnego celebrowania Eucharystii, włączyli się w koncelebry podczas mszy św. konwentualnej. Ewentualność ta związana jest z zapisem *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, który w kan. 905 stanowi: „Z wyjątkiem wypadków, w których zgodnie z prawem można kilka razy odprawić lub koncelebrować Eucharystię w tym samym dniu, nie wolno kapłanowi więcej niż raz odprawić w ciągu dnia”. *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* rozwija powyższe uprawnienie, potwierdzając zwyczaje praktykowane we wspólnotach zakonnych i stając się niejako uzupełnieniem sformułowania: „wypadki, zgodne z prawem” (por. OWMR 114). Otóż ze względu na przynależność kapłana do wspólnoty zakonnej, prezbiter, zobowiązany dla dobra wiernych do indywidualnego celebrowania Eucharystii, może tego samego dnia koncelebrować mszę świętą konwentualną, a więc „binować”³⁹. W takim jednak wypadku nie może przyjąć stypendium za mszę św. wspólnotową (por. KPK 951). Ewentualność wynikająca z tego zapisu można uznać bezsprzecznie za przywilej, o którym wielokrotnie wspomina w swym kodeksie franciszkański zakonnik o. Pacyfik Capobianco⁴⁰.

Pierwszym zadaniem duszpasterskim we wspólnocie osób konsekrowanych jest pobożne i godne odprawianie czynności liturgicznych. Należy wyeliminować z celebracji niektóre niewłaściwe fakty: niedbałość, bylejąkość, brzydotę. Zawsze, a w celebracji we wspólnotach zakonnych tym bardziej, należy oddać Bogu to, co najlepsze: od zegarowego czasu – tego przeżywanego w najgłębszy sposób – po

³⁸ *Youcat. Katechizm Kościoła Katolickiego dla młodych*, Częstochowa 2011, s. 103.

³⁹ Por. J. R. Bar, *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1986, s. 52.

⁴⁰ Por. P. Capobianco, *Privilegia et facultates Ordinis Fratrum Minorum*, Roma 1961; tłum. A. Turbański, *Przywileje i uprawnienia Zakonu Braci Mniejszych*, mps., Olsztyn 1994, 59–90.

najpiękniejszą muzykę. Również w dziedzinie życia liturgiczno-muzycznego obowiązuje zasada, że jest się mistrzem wtedy, kiedy jest się świadkiem. Nie znaczy to, że należy prowokować podziw dla pięknej muzyki oraz wyrafinowanych wykonania – choć to prawda, że trzeba starać się dać Bogu to, co najlepsze, również z nas samych. Trzeba przeżywać muzykę w liturgii tak, by włączyć w to własne doświadczenie wiary oraz tych, którzy śpiewają z nami lub trwają jedynie w modlitewnym zasłuchaniu⁴¹.

4. Bogactwo ksiąg i kalendarzy liturgicznych

Zbiory klasztornych bibliotek budzą w tych, którzy je zwiedzają, zachwyt. W zakonach, w tym także w Zakonie Braci Mniejszych, powstawały księgi liturgiczne, które dostosowane były do ich potrzeb. Choć zwyczaje tych wspólnot były niejednokrotnie źródłem takich nowatorskich rozwiązań, które przyjmowano później w księgach liturgicznych w całym Kościele⁴². Z czasem zyskiwały aprobatę Stolicy Apostolskiej i po dziś dzień mają moc obowiązującą. Choć zakony i zgromadzenia zakonne mają prawo do używania własnych ksiąg liturgicznych zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską, a w związku z tym promowania w liturgii uznanych tradycji i zwyczajów, nie przeszkadza to, aby także podczas liturgii eucharystycznej sprawowanej przez zakonników wybrzmiewały elementy charakteryzujące ich rodzinę zakonną. Do takich zaliczyć można: proklamowanie – gdzie to tylko według prawa możliwe – imion świętych pochodzących z danego zgromadzenia; przygotowywanie modlitwy wiernych zgodnej z charyzmatem zgromadzenia; cytowanie w homiliach wypowiedzi swoich świętych współbraci⁴³.

Kalendarz liturgiczny to ułożony według miesięcy i dni katalog świąt (stałych i ruchomych), wspomnień i rocznic obchodzonych w danym Kościele. Wyróżnia się kalendarz ogólny ustanowiony na użytek całego Kościoła rzymskiego oraz kalendarze własne (partykularne) dotyczące Kościoła lokalnego lub rodziny zakonnej⁴⁴. W kalendarzu ogólnym na przykład wymienia się tych świętych, których znaczenie jest powszechne, innych natomiast świętych, o ograniczonym zasięgu, znajdziemy w kalendarzach partykularnych. Dziedzictwo życia konsekrowanego wpisane w owe kalendarze stanowi narzędzie nie do przecenienia w zakresie troski duszpasterskiej o młodzież. Żywoty świętych założycieli czy członków wspólnot zakonnych, ze swym ogromnym bogactwem świadectwa przeżywanej wiary, są włączane w liturgiczne życie wspólnot zakonnych. Stanowi to podstawę do bogatej posługi kaznodziejskiej i homiletycznej oraz do ubogacania wiernych przez

⁴¹ B. G. Baroffio, *Zakonnicy a muzyka*, „Notiziario CISM” (Konferencja Wyższych Przełożonych we Włoszech) lipiec-sierpień, 289(1995), Rzym 1995, s. 564–573.

⁴² J. Boguniowski, *Rozwój historyczny ksiąg liturgii rzymskiej do Soboru Trydenckiego i ich recepcja w Polsce*, Kraków 2001.

⁴³ J. Superson, tamże.

⁴⁴ *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 618.

liczne nabożeństwa wyrosłe z zakonnych tradycji (np. nabożeństwo *Transitus* – wspomnienie śmierci św. Franciszka).

Skarbem wspólnot zakonnych są bogate w treści formularze mszalne. Zanim na przykład zredagowano pierwszy *Mszal franciszkański*, zatwierdzano cyklicznie pojedyncze formularze mszalne. Na przykład powstanie prefacji z uroczystości św. Franciszka (4 października) związane jest z pontyfikatem papieża Eugeniusza IV (1431–1447), zaś prefacji w święto stygmatów św. Franciszka (17 września) i w mszach św. wotywnych tegoż Świętego – z papieżem Sykstusem IV (1471–1484). Przywilej posiadania przez Zakon Braci Mniejszych własnego mszału zatwierdził papież Pius VI w roku 1785⁴⁵.

5. Bogactwo obrzędów towarzyszących stopniom życia zakonnego

Obrzędy życia zakonnego, takie jak rozpoczęcie nowicjatu, obłóczyny, pierwsza profesja zakonna, odnowienie profesji, profesja wieczysta czy jubileusze życia zakonnego, odbywają się od wieków w klasztorach według norm zawartych w tzw. ceremoniałach. Aktualne obrzędy opierają się na księdze *Ordo professionis religiosae* z 1970 r., opracowanej zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II. Kolejne jej wydanie wzorcowe pochodzi z 1975 r. i ono właśnie po blisko czterdziestu latach stało się podstawą do pierwszego polskiego przekładu, wydanego dopiero w 2014 r. Długo oczekiwana księga liturgiczna, wydana przez Księgarnię św. Jacka w Katowicach, nosi tytuł: *Obrzędy profesji zakonnej. Rytuał rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia Papieża Pawła VI*. Księga ta zawiera największe bogactwo wspólnot zakonnych: dziedzictwo niezliczonej liczby kobiet i mężczyzn, którzy przez wieki oddawali swe życie Bogu i Kościołowi, wiążąc się ślubami posłuszeństwa, ubóstwa i czystości⁴⁶. W opisanych tam rubrykach⁴⁷, w pełnych treści fragmentach słowa Bożego⁴⁸, w modlitwach i dialogach⁴⁹ oddających miłość Oblubienicy do Oblubieńca⁵⁰, na stu pięćdziesięciu stronach, kryje się istota życia konsekrowanego. Jak wskazał to Ojciec Święty Jan Paweł II w adhortacji *Vita consecrata* – jest nią naśladowanie Chrystusa na drodze rad ewangelicznych, czyli przez życie w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie.

⁴⁵ Por. Pius VI, *Religiosos Ordines*, za: P. Capobianco, *Privilegia et facultates...*, 236.

⁴⁶ W. Mocydlarz, *Historia profesji zakonnej*, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2, s. 52–61.

⁴⁷ S. Mieszczak, *Teologia w obrzędach pierwszej profesji zakonnej*, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2, s. 41–51.

⁴⁸ K. Filipowicz, *Życie zakonne w czytaniach liturgii słowa „Obrzędów profesji zakonnej”*, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 3, s. 86–94.

⁴⁹ A. Sielepin, *Teologia profesji wieczystej w nowej księdze „Obrzędów profesji zakonnej”*, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2, s. 62–67.

⁵⁰ M. Kowalczyk, *Eklezjalny wymiar życia konsekrowanego*, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 3, s. 94–107.

Już samo uczestnictwo w obrzędach związanych ze stopniami życia zakonnego jest silnym motywem do zachwytu. Najpierw dla osób, które uczestnicy liturgii często znają, ponieważ są to członkowie rodzin, przyjaciele, znajomi. Oddanie swojego życia „Bogu, Kościołowi i ludziom” jest znakiem, który oprócz zachwytu pobudza również do refleksji, szuka motywów takich decyzji życiowych w głębokiej wierze i nade wszystko zaprasza do naśladowania. Najbardziej wymowne są m.in.: moment przywdziania stroju zakonnego podczas obłóczyn, przybranie nowego imienia zakonnego, znak prostracji podczas śpiewu Litanii do Wszystkich Świętych w obrzędzie profesji wieczystej czy też znak pokoju, który wspólnota zakonna przekazuje neoprofeso-
som w duchu jedności. Wydaje się, że te wielowieczne znaki liturgiczne w jedności z żywą wiarą w moc Chrystusa działającego przez sakramenty Kościoła stają się dziś jednymi z najsilniejszych narzędzi ewangelizacyjnych. Nie można więc zaniechać troski, aby obrzędy te były wciąż dostępne dla młodych i aby młodzi rozeznający swe powołanie i wkraczający na drogę rad ewangelicznych byli o nich szczegółowo i głęboko pouczani.

ZAKOŃCZENIE

Biskupi Konferencji Episkopatu Polski podczas ostatniej wizyty *ad limina apostolorum* od 1 do 8 lutego 2014 r., oprócz modlitwy przy grobach świętych Piotra i Pawła oraz spotkania z papieżem Franciszkiem⁵¹, odwiedzili również wszystkie kongregacje i rady Stolicy Apostolskiej. W Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego wyrazili wielką wdzięczność za obecność i żywotność życia konsekrowanego w Polsce. Nadzwyczajne bogactwo i różnorodność charyzmatów odczytują oni jako ogromny dar miłości Boga do Kościoła. Wierność charyzmatom oraz konstytucjom i regułom zakonnym jest – według pasterzy Kościoła w Polsce – świadectwem nieustannego pragnienia wzrastania osób życia konsekrowanego w świętości i pogłębiania relacji komunii oraz współodpowiedzialności z Kościołem lokalnym. Prefekt kongregacji, podsumowując wizytę biskupów Polski, stwierdził, że uderzył go fakt, iż biskupi przedstawili życie konsekrowane w pełni jego charakterystycznych form, ponieważ obok tradycyjnych form konsekracji (życie kontemplacyjne, życie aktywne i apostołskie) zaprezentowano również nowe formy życia konsekrowanego, jakimi są instytuty świeckie, dziewice i wdowy konsekrowane oraz stan pustelniczy⁵².

⁵¹ Zob. *Słowo Ojca Świętego Franciszka do Konferencji Episkopatu Polski podczas wizyty „ad limina apostolorum”, wygłoszone w dniu 7 lutego 2014 r. w Watykanie*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THW/ad_limina_pl98.html [dostęp: 6.05.2018].

⁵² J. Braz de Aviz, *List Kardynała Prefekta Kongregacji do Osób Konsekrowanych w Polsce*, <http://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/listy-kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/2014-04-02-watykan-list-kard-prefekta-kongregacji-do-osob-konsekrowanych-w-polsce-46482/> [dostęp: 7.05.2018].

Wydaje się, że wyzwaniem dla współcześnie żyjących osób zakonnych, które posługują na terenie Polski, jest powrót do źródeł wiary w jedności z myślą przekazaną przez świętych założycieli. Analiza ich dorobku życiowego wskazuje, że odczytując znaki czasu, nigdy nie lękali się dostosowywać do aktualnej rzeczywistości. Każdej i każdemu ze świętych założycieli zależało na młodych, którzy mieli stanowić przyszłość zakonów i zgromadzeń. Papież Franciszek utwierdza nas na tej drodze, mówiąc: „Nowe wina, nowe bukłaki. Nowość Ewangelii. Cóż nam przynosi Ewangelia? Radość i nowość. [...] Nie bójmy się zmieniać postaci rzeczy według prawa Ewangelii. To dlatego Kościół prosi nas, nas wszystkich, o pewne zmiany. Prosi, abyśmy odłożyli na bok przestarzałe struktury, które nie są już przydatne, i sięgnęli po nowe bukłaki, te z Ewangelii. Ewangelia jest nowością!”⁵³.

Zakony posiadają ogromne bogactwo, które na wzór Marii z Betanii wciąż należy „marnować” na chwałę Bożą (por. J 12,1–11). Wobec troski o młode pokolenie chrześcijan ojcowie, bracia i siostry zakonne wezwani są do dzielenia się skarbami swych wspólnot. Są nimi m.in.: charyzmatyczne dziedzictwo założycieli zawarte w regułach, konstytucjach zakonnych, życiorysach i pismach; praktykowanie zwyczajów zakonnych, a nade wszystko misja nieustannego głoszenia Dobrej Nowiny podczas sprawowanej liturgii w kościołach i w kaplicach zakonnych. Wyjątkowość liturgii chrześcijańskiej polega na tym, że to sam Bóg działa, a my w to Boże działanie jesteśmy włączeni⁵⁴. On więc, a nie wspólnota zakonna, jest inicjatorem i głównym działającym. Niedoceniając *actio Dei* i przeceniając ludzkiego pierwiastka zauważalne jest, niestety, nie tylko w liturgii, ale na przykład w trosce o nowe powołania i rozeznawanie go przez młodzież. „Kto skąpo sieje, ten skąpo i zbiera, kto zaś hojnie sieje, ten hojnie też zbierać będzie” (2 Kor 9,6). Co więc mogą dać wspólnoty zakonne, aby stworzyć dogodne warunki do spotkania młodego człowieka z Bogiem? Odkryć na nowo wymienione powyżej bogactwo życia liturgicznego i „(w)nim” dać się „(z)ewangelizować”, a następnie ewangelizować innych, pogłębiając ich wiarę i pomagając rozeznąć życiowe powołanie. W kontekście tak rozumianej posługi liturgicznej niezwyklej aktualności nabierają słowa papieża Benedykta XVI, który w zakończeniu pierwszego tomu swych dzieł zebranych, poświęconego właśnie liturgii, napisał bardzo jasno, że „o przyszłości Kościoła zadecyduje liturgia”⁵⁵.

⁵³ Franciszek, *Poranna medytacja w kaplicy Domu św. Marty*, Rzym, 5 września 2014, <http://papież.wiara.pl/doc/2146912.Kosciol-wzywa-do-porzucenia-starych-struktur> [dostęp: 7.05.2018].

⁵⁴ T. Bać, *Nobilis pulchritudo. O pięknie liturgii*, „Pro Musica Sacra” 12(2014), s. 64.

⁵⁵ G. Müller, *Wywiad dla Radia Watykańskiego*, KAI, RVms [dostęp: 25.08.2010], cyt. za: J. Hadalski, <http://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/referaty-konferencje-artykuly/modlitwa-i-zycie-duchowe-osob-konsekrowanych/hadalski-tchr-piekno-liturgii-i-jej-znaczenie-w-zakonach-30127/> [dostęp: 9.05.2018].

MONASTIC LITURGY AS HELP IN GROWTH IN FAITH AS DISCERNING ONE'S VOCATION FOR THE YOUNG

Summary

Pope Francis, concerned about the future of the young people has summoned the Ordinary General Assembly of the Synod of Bishops devoted to the young people that will be held in October 2018. In the Preparatory Document he has invited, among others, the consecrated people to work with him and try to answer the important questions: How to help young people to meet Jesus? How to help them to develop their faith and discern their vocation?

It seems that nuns, friars and monks may support the pastoral activity of the Holy Father by sharing the wealth of their community life. In this thesis, apart from the wealth of charisms and the heritage of the saint founders of religious congregations and orders the liturgical life of monasteries and convents has been especially underlined. New appreciation of the monastic liturgy by the ongoing formation as well as opening the liturgy, usually locked in monastic enclosure, to the young people, is a precious contribution to the evangelization.

Therefore the author of the thesis focuses on silence, praying the Liturgy of Hours, the Holy Mass of the communities, the liturgical books and calendars and the ceremonies that accompany entering particular stages of monastic formation. It all constitutes the wealth, which the consecrated people living in cloisters, following the example of Mary of Bethany, want to present anew to the young people in the evangelic way. They want to do all of that in order for the young people to be able to recognize the God in the beauty of monastic liturgy, to believe in Him more deeply, and to discern where He wants to send them.

Słowa kluczowe: ewangelizacja, liturgia zakonna, młodzież, synod, życie konsekrowane

Keywords: consecrated life, evangelization, monastic liturgy, the Synod, young people

BIBLIOGRAFIA

Adamkiewicz J., *Cisza i piękno stworzenia pomagają usłyszeć głos Boga* [dostęp: 10.08.2011], <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?s=opoka&id=38815> [dostęp: 10.12.2015], cyt. za: J. Adamkiewicz, *J. Ratzinger/Benedykta XVI teologia piękna. Założenia, treści, perspektywy*, Katowice 2017.

Bač T., *Nobilis pulchritudo. O pięknie liturgii*, „Pro Musica Sacra” 12 (2014), s. 64.

Bar J. R., *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1986, s. 13–52.

- Baroffio B. G., *Zakonnicy a muzyka*, „Notiziario CISM” (Konferencja Wyższych Przełożonych we Włoszech), lipiec–sierpień, nr 289/1995, Rzym 1995, s. 564–573.
- Benedykt XVI, *Kościół i świat potrzebują waszego świadectwa, Słowo do osób konsekrowanych diecezji rzymskiej, 10 grudnia 2005 roku*, „L'Osservatore Romano” 2006, nr 3, s. 35–36.
- Benedykt XVI, *Milczenie i słowo drogą ewangelizacji. Orędzie na XLVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2012 r.*, https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20120124_46th-world-communications-day.html, [dostęp: 12 maja 2018].
- Bielecki R., Nawara M., *Cisza to nie unikanie halasu. To uczenie się bycia z sobą*, <https://dominikanie.pl/2017/08/cisza-to-ni-unikanie-halasu-to-uczenie-sie-bycia-z-soba/>, [dostęp: 12 maja 2018].
- Boguniowski J., *Rozwój historyczny ksiąg liturgii rzymskiej do Soboru Trydenckiego i ich recepcja w Polsce*, Kraków 2001.
- Braz de Aviz J., *List Kardynała Prefekta Kongregacji do Osób Konsekrowanych w Polsce*, Capobianco P., *Privilegia et facultates Ordinis Fratrum Minorum*, Roma 1961; tłum.: A. Turbański, *Przywileje i uprawnienia Zakonu Braci Mniejszych*, mps., Olsztyn 1994, s. 59–90.
- De Clerck P., *Zrozumieć liturgię*, Kielce 1997, s. 129, cyt. za: J. Nowak, *Podmiotowość komunikatywności w ars celebrandi*, w: *Ars celebrandi. Materiały z sympozjum liturgicznego w UKSW (29 kwietnia 2003)*, Katowice 2003, s. 62.
- Filipowicz K., *Życie zakonne w czytaniach liturgii słowa „Obrzędów profesji zakonnej, „Anamnesis”*, Rok XXII (2016) nr 3, s. 86–94.
- Franciszek, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/asyz_mlodziem_04102013.html, [dostęp: 10.05.2018].
- Franciszek, *List Ojca Świętego Franciszka do młodzieży z okazji prezentacji dokumentu przygotowawczego XV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*,
- Franciszek, *Poranna medytacja w kaplicy Domu św. Marty, Rzym, 5 września 2014*, <http://papiez.wiara.pl/doc/2146912.Kosciol-wzywa-do-porzucenia-starych-struktur> [dostęp: 7.05.2018].
- Franciszek, *Słowo Ojca Świętego Franciszka do Konferencji Episkopatu Polski, Ad limina apostolorum wygłoszone w dniu 7 lutego 2014 r. w Watykanie*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THW/ad_limina_pl98.html, [dostęp: 6.05.2018].
- Gambari E., *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 483–485.
- Giemza B., *W drodze ku synodowi biskupów o młodzieży*, w: „Studia Pastoralne” 13 (2017), s. 15–16.
- Grabowski T., <https://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,3328,znaczenie-liturgii-we-wspolnocie-zakonnej.html>, [dostęp: 9.05.2018].
- <http://gosc.pl/doc/3651197.Synod-Biskupow-o-mlodziemy-jest-Dokument-Przygotowawczy/2>, [dostęp: 9.05.2018].
- <http://sanctus.pl/index.php?grupa=66&podgrupa=607&doc=552>, [dostęp: 12.05.2018].

- http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2017/documents/papa-francesco_20170113_lettera-giovani-doc-sinodo.html, <http://episkopat.pl/tekst-listu-ojca-swietego-franciszka-do-mlodych-przed-synodem/>, [dostęp: 9.05.2018].
- <http://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/listy-kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/2014-04-02-watykan-list-kard-prefekta-kongregacji-do-osob-konsekrowanych-w-polsce-46482/>, [dostęp: 7.05.2018].
- https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/13kielce_03061991.html, [dostęp: 9.05.2018].
- II Synod Archidiecezji Katowickiej, *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016, s. 226.
- Jaklewicz T., *Franciszek do młodych: „Zależy mi na was”*, „Gość Niedzielny” 3 (2017), s. 4–5.
- Jan Paweł II, *Budzenie powołań do życia konsekrowanego, Katecheza podczas audyencji generalnej, 19 października 1994 roku*, „L'Osservatore Romano” 1994, nr 12, s. 44–45.
- KAI, *Siostry zakonne o młodziu: pora na „duszpasterstwo wieczorne”*, <http://www.zyciezakonne.pl/wiadomosci/kraj/siostry-zakonne-o-mlodziu-pora-na-duszpasterstwo-wieczorne-75959/>, [dostęp: 7.05.2018].
- Klima E., *Dźwięki i cisza jako składowe przestrzeni sacrum*, w: *Dźwięk w krajobrazie jako przedmiot badań interdyscyplinarnych. Prace komisji krajobrazu kulturowego PTG*, Instytut Nauk o Ziemi UMCS, Lublin 2008.
- Kowalczyk M., *Eklezjalny wymiar życia konsekrowanego, „Anamnesis” Rok XXII (2016) nr 3*, s. 94–107.
- Mieszczak S., *Teologia w obrzędach pierwszej profesji zakonnej, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2*, s. 41–51.
- Miształ W., *Cisza i milczenie: aktualność propozycji chrześcijańskiej*, „Analecta Cracoviensia”, 45 (2013), s. 185–203.
- Mocydlarz W., *Historia profesji zakonnej, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2*, s. 52–61.
- Müller G., *Wywiad dla Radia Watykańskiego*, KAI, RVms, [dostęp: 25 sierpnia 2010], cyt. za: J. Hadalski, <http://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/referaty-konferencje-artykuly/modlitwa-i-zycie-duchowe-osob-konsekrowanych/hadalski-tchr-piekno-liturgii-i-jej-znaczenie-w-zakonach-30127/>, [dostęp: 9.05.2018].
- Nadolski B. (opr.), *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 618.
- Paclawski E., *Mały alfabet franciszkański*, Tychy 2009.
- Posoborowe prawodawstwo kościelne*, Warszawa 1968, z. 3, s. 116–117.
- Rytuał rzymski, *Obrzędy profesji zakonnej*, Katowice 2015.
- Sielepin A., *Teologia profesji wieczystej w nowej księdze „Obrzędów profesji zakonnej”, „Anamnesis”, Rok XXII (2016) nr 2*, s. 62–67.
- Sobeczko H., *Główne założenia reformy liturgicznej według Konstytucji o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, w: *Blaski i cienie reformy liturgicznej*, red. S. Araszczuk, Wrocław 2014, s. 34–39.

Styczewski T., *Znaczenie milczenia w liturgii*, „Warszawskie Studia Teologiczne” XVI/2003, s. 176.

Youcat. Katechizm Kościoła Katolickiego dla młodych, Częstochowa 2011, s. 103.

Żądło A., *Liturgia szczytem i źródłem dla duszpasterskich i życiowych przedsięwzięć*, w: *Wychowanie do liturgii i przez liturgię*, red. A. Żądło, Katowice 2012, s. 127.